

Gelezen

Gevangen om het evangelie

H.J. Boiten

Kwam de ‘Stichting Heruitgave Werken Guido de Brès’ in 2009 met een heruitgave van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, in 2010 verschenen twee nieuwe uitgaven.

Gevangen om het evangelie beschrijft het verblijf van De Brès in de gevangenis en de gesprekken die hij daar voerde. Het geeft inzicht in het einde van zijn leven. Het andere boek, *Het wapen van het christelijk geloof*, betreft de eerste publicatie van zijn hand.

Over beide boeken wil ik graag iets vertellen. Maar eerst nog iets over de eerste uitgave van de Stichting.

De Nederlandse Geloofsbelijdenis

Als eerste uitgave van de Stichting kwam in 2009 *De Nederlandse Geloofsbelijdenis* uit. Eigenlijk was het tijdstip van uitgave aan de vroege kant. Pas dit jaar, 2011, is het 450 jaar geleden dat de Nederlandse Geloofsbelijdenis voor het eerst uitkwam. En nog steeds, na vierenhalve eeuw, is die belijdenis een van de drie formulieren van eenheid. Ook de gereformeerde gelovigen van vandaag brengen in deze belijdenis hun geloof, de leer van de heilige Schrift, kort onder woorden. Gekozen is voor de tekst die vastgesteld is door de Synode van Dordrecht 1618-1619, maar dan in nieuwe spelling. Omdat het boekje toch echt 450 jaar oud is, is in deze jubileumuitgave de belijdenis wijselijk voorzien van korte kanttekeningen. En omdat de belijdenis op Gods Woord is gegrond, was het eveneens een goede greep om de confessie te voorzien van de uitgeschreven bewijsteksten – men koos daarbij voor de Statenvertaling. En voor wie iets wil lezen over Guido de Brès, de opsteller van de belijdenis: aan de tekst van de belijdenis gaat een korte beschrijving van de tijd en van het leven en werk van Guido de Brès vooraf.

De jubileumuitgave biedt nog meer. Er is een Nederlandse vertaling toegevoegd van Franse brieven, namelijk de brief aan koning Filips II, de brief aan de lagere overheden, en de twee ontroerende brieven die De Brès tijdens zijn gevangenschap schreef aan zijn moeder en aan zijn vrouw.

De Stichting verzorgde een waardevolle uitgave.

Het wapen van het christelijk geloof

Was de Nederlandse Geloofsbelijdenis het meest invloedrijke geschrift van Guido de Brès, *Het wapen van het christelijk geloof* was zijn eerste boekpublicatie.

Guido werd geboren in 1522 als de jongste in het gezin van wolverter Jean de Brès. Hij leerde het ambacht van glasschilder. Op vijftienvijftigjarige leeftijd ging hij over naar de Reformatie. Een jaar later al vluchtte hij als balling naar Engeland. Het is aannemelijk dat Guido, gezegend met een gezond verstand en een goed geheugen, de tijd van zijn ballingschap uitgebuit heeft met de studie van de theologie. De kunstzinnige glasschilder werd een bekwaam theoloog. Na zijn terugkeer naar het vaderland trad hij op als rondreizend prediker. In die tijd (1555) – De Brès is dan 23 jaar oud – verscheen zijn boek: *Het wapen van het christelijk geloof* (*Le baston de la foy chrestienne*). Voor zover bekend was dat het eerste boek dat Plantijn in Antwerpen in het geheim drukte. Het was een reactie op *Het schild van*

het geloof (Le bouclier de la foy), het bekendste en meest succesrijke geschrift van de roomse apologete en polemicus Nicole Greinier, kanunnik van St. Victor. Met een schat aan bijbelteksten en citaten van kerkvaders en concilies verdedigde De Brès de gereformeerde leer en verschafte hij aan zijn eenvoudige geloofsgenoten het nodige geestelijke wapentuig (*baston d'arme*). Toch blijft zijn eerste doel de gemeente te bemoedigen en te vertroosten.

De vertaalsters van dit boek, drs. E.W. Karels-Boonzaaier en drs. A. Schimmel-Boonzaaier, geven aan 'brontaalgericht', dat wil zeggen zo veel mogelijk letterlijk, vertaald te hebben, en dat op verzoek van de Stichting. Schreef de Stichting bij dit boek een 'voorwoord' en gaven de vertalers een 'verantwoording'. De Brès opent zijn boek met een brief aan de gemeente en legt uit wat de bedoeling ervan is. 'Ik weet van de oorlog en de strijd die u dagelijks voert om de ware en zuivere christelijke leer van de oude en ware Kerk van God te handhaven en te bewaren tegenover tal van verwaande en misleidende geesten die zich op valse gronden bedekken met en beroemen op de naam en titel van de oude Kerk en de kerkleraars. Daarom, mijn zeer geliefden, heb ik dit boek, getiteld *Het wapen van het christelijk geloof*, waarvan de inhoud is verzameld en samengesteld uit de boeken van oude leraars der kerk, van concilies en verscheidene auteurs, gaarne aan u willen opdragen.'

Het boek eindigt met een index van de voornaamste onderwerpen en belangrijke uitspraken die De Brès' boek bevat. De vertalers zijn uitgegaan van de tekst van de herziene en vermeerderde uitgave van 1565.

Er is lange tijd strijd geweest over de vraag of *Le baston de la foy* wel in het Nederlands vertaald was (zie mijn 'Introductie' in: Te Velde [red.], *Confessies, Gereformeerde geloofsverantwoording in zestiende-eeuws Europa*, Heerenveen, 2009, p. 442 nt. 18). Nu deelt A.L.E. Verheyden in zijn *Het Brugsche Martyrologium* (Brussel, z.j. [1944], p. 40) mee dat uit de verhoren van Karel de Coninck blijkt dat deze het boek vertaald had. Maar vertalen is niet hetzelfde als drukken en uitgeven, en tot nu toe heeft nog niemand een vertaald en uitgegeven exemplaar gevonden. We mogen er dus wel van uitgaan dat met deze vertaling van *Het wapen van het christelijk geloof* dit boek voor het eerst én vertaald én gedrukt én uitgegeven is. Een prachtig novum, dat ervoor zorgt dat velen De Brès' eerste publicatie in het Nederlands kunnen raadplegen.

Met deze uitgave is de Stichting en zijn alle toekomstige lezers van het boek van harte geluk te wensen. We kunnen hier op ontdekkingsreis in het brongebied van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Gevangen om het evangelie

De 'Stichting Heruitgave Werken Guido de Brès' verzorgde in 2010 nog een tweede uitgave: *Gevangen om het evangelie*.

Dit boek laat iets zien van het laatste deel van het leven van Guido de Brès. Toen er in augustus 1566 een publieke doorbraak van de Reformatie leek te komen, keerde de op dat moment in ballingschap levende De Brès terug en werd predikant in Valenciennes samen met Pérégrin de la Grange. Juist in diezelfde maand brak in Valenciennes de beeldenstorm uit. Dat betekende nieuwe vrijheid: de predikanten hoefden geen hagenpreken meer te houden, maar konden voorgaan in de kerkgebouwen. Maar Guido de Brès bleef nuchter en waakzaam. Hij wist dat het Woord van God evengoed buiten de stad als erbinnen te horen was. En de reactie van de landvoogdes gaf hem gelijk. Zij wilde een garnizoen in de stad legeren, want onrust in de stad zo vlak bij Frankrijk vormde een risico. Maar toen de stad weigerde, werd zij belegerd en ingenomen. En bij hun vluchtpoging werden beide predikanten aangehouden en gevangengezet in het kasteel van Doornik.

Gevangen om het evangelie geeft ons nu een kijkje in het persoonlijk leven van Guido de Brès. Hoe was zijn verblijf in die tijd in de gevangenis en hoe heeft hij het allemaal beleefd? De Brès laat zich in zijn hart kijken. Niet alleen in de theologische disputen, bijvoorbeeld met François Richardot, bisschop van Atrecht, maar vooral in zijn brieven aan de gemeente te Valenciennes, en die aan zijn vrouw en zijn moeder. Debat en brieven getuigen van zijn standvastigheid in het geloof. De Brès laat zich kennen als een trouw herder en leraar, die zelf leeft in de vrees van God. In dat geloof leefde hij en stierf hij.

Indrukwekkend is het als we lezen hoe hij daar zit in een donker hol, geketend vlak bij de uitwerpselen van anderen, en dan schrijft: ‘Maar God bewijst me de genade dat ik alles vrolijk onderga en verdraag, als ik bedenk dat het voor Jezus Christus is, en voor zijn heilig woord.’

Gevangen om het evangelie is een vertaling van het boek dat Jean Crespin in 1568, een jaar na de dood van De Brès, uitgaf onder de titel *Procedures tenues à l’endroit de ceux de la religion de Pais Bas*. Gedeelten van dit boek werden al eerder vertaald en opgenomen in de *Historie der martelaren* van Adriaan van Haemstede.

Waardevol is de opname van enkele kleinere geschriften van De Brès. Allereerst het *Gebed tot de Heere (Oraison au Seigneur)*. Al blijkt er twijfel aan het auteurschap van De Brès, dit gebed vertoont overeenkomst met de aanbevelingsbrief van *La Racine*, het boek dat De Brès schreef tegen de doperse dwalingen. De volledige titel luidt in het Nederlands: ‘Gebed tot de Heere, bevattende de verzuchtingen en klachten van de arme gelovigen, verstrooid in de Nederlanden, in Brabant, Vlaanderen, Artesië, Henegouwen en andere streken; uitgeteerd van verlangen naar de prediking van het Evangelie en de zuivere bediening van de sacramenten des Heeren.’

In 1566 verscheen een *Korte verklaring over de zaak van de burgers van Valenciennes*. Een jaar later het *Verzoekschrift en bezwaarschrift van de leden van de gereformeerde kerk van Valenciennes*. Ook deze beide documenten zijn opgenomen in *Gevangen om het evangelie*. Ze werden destijds aangeboden aan de overheid met het verzoek om hulp. Van opstandigheid tegen de overheid is geen sprake, het evangelie leert juist om gehoorzaam te zijn aan de overheid.

Het boek eindigt met de weergave van enkele politieke ondervragingen. We leren er de politieke standpunten van De Brès in kennen.

Stichting Heruitgave Werken Guido de Brès

Het doel van deze stichting is om de werken van Guido de Brès vanwege hun rijke inhoud meer bekendheid te geven in het Nederlands. In de zuidelijke Nederlanden werd in die tijd Frans gesproken en bovendien is veel materiaal erg zeldzaam. Het uiteindelijke doel is om het hele oeuvre van De Brès in het Nederlands uit te geven.

Met de uitgave van *Het wapen van het christelijke geloof* en *Gevangen om het evangelie* is een stevige stap voorwaarts gezet. De stichting heeft op een fraaie wijze acte de présence gegeven.

Te midden van roomse en doperse dwaling onderzocht De Brès de Bijbel en de historie, en wees toen vol overtuiging schriftgetrouw koers. Gehoorzaam aan Gods evangelie tot aan de marteldood. Vanwege de focus op het Woord van God heeft deze aanpak niets ingeboet aan actualiteit. En daarom zijn beide boeken met veel vrucht te gebruiken, persoonlijk, maar zeker ook voor huiskring of vereniging.

N.a.v.: Guido de Brès,

Het wapen van het christelijk geloof, geschikt om weerstand te bieden aan de vijanden van het Evangelie, waardoor we ook de oudheid van ons geloof en van de ware Kerk kunnen leren kennen. Verzameld uit de Heilige Schrift en uit de boeken van de kerkleraars, de concilies en verscheidene andere auteurs, vertaald uit het Frans naar de herziene en opnieuw vermeerderde uitgave van Thomas Courteau 1565, Koster, Barneveld, 2009 (Stichting Heruitgave Werken Guido de Brès), ISBN 978-90-5551-557-8, 346 pag., prijs € 27,90

En: Guido de Brès,

Gevangen om het Evangelie, het verblijf van Guido de Brès in de gevangenis en de gesprekken die hij daar voerde, Koster, Barneveld, 2010 (Stichting Heruitgave Werken Guido de Brès), ISBN 978-90-5551-574-5, 215 pag., prijs € 15,90

Het adres van de stichting is: Ambachtsherenweg 18, 3264 SE Nieuw-Beijerland; email: st.gdb@klikSAFE.nl